

colecția studii

EDITURA PARALELA 45

*Editura Paralela 45 este recunoscută de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS).*

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mariana Neț, CS I

Conf. univ. dr. Laura Elena Cîțu

Redactare: Daniel Mitran

Tehnoredactare: Iuliana Ene

Corectură: Ana-Maria Ionescu

Pregătire de tipar și design copertă: Marius Badea

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IONESCU, ANA-MARIA**

Dicționar de comunicare interpersonală și comunicare interculturală /

Ana-Maria Ionescu ; pref. de prof. univ. dr. Mariana Neț. -

Pitești : Paralela 45, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-973-47-3083-4

I. Neț, Mariana (pref.)

316

Copyright © Editura Paralela 45, 2019

Copyright © Ana-Maria Ionescu, 2019

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

www.edituraparalela45.ro

Ana-Maria Ionescu

**Dicționar de
comunicare interpersonală și
comunicare interculturală**

Prefață de prof. univ. dr. Mariana Neț

Editura Paralela 45

CUPRINS

<i>Prefață</i>	7
<i>Cuvânt-încăinte</i>	9
A	13
B	35
C	37
D	64
E	73
F	81
G	85
H	87
I	88
Î	101
J	103
K	105
L	106
M	111
N	119
O	121
P	123
R	135
S	143
Ș	163
T	165
U	174
V	177
W	182
X	183
Z	185
<i>Bibliografie</i>	186

PREFAȚĂ

Dicționarul elaborat de Ana-Maria Ionescu este, după știința mea, o premieră în domeniu în România, ceea ce îl recomandă, de la început, atenției specialiștilor în domenii precum științele comunicării, semiotică, lingvistică, analiza discursului, studii culturale.

Autoarea s-a oprit la acele concepte care se regăsesc în majoritatea domeniilor menționate și la acelea care se pot dovedi operative și în afara propriei discipline; scopul cercetării a fost de a întocmi o bază terminologică (nu un inventar exhaustiv) care să poată servi unor studii interdisciplinare și să ofere o imagine de ansamblu asupra legăturilor dintre fenomene care privesc comunicarea, în general, și comunicarea interculturală, în special.

Dicționarul cuprinde 200 de intrări (cuvinte și sintagme folosite curent în domeniile menționate mai sus), iar fiecare definiție este urmată – ceea ce e foarte important – de trimiteri la alți termeni din dicționar cu care cel tocmai definit intră în diferite relații. De exemplu, definiția termenului *act* se completează prin trimiteri la conceptele *act de limbaj*, *conversație* și *interacțiune*. La rândul său, termenul *act de limbaj* trimite la conceptele *locuție*, *ilocuție*, *perlocuție*, *politețe* și *pragmatică* ș.a.m.d. De asemenea, articolul *tipar discursiv* descrie felul în care se organizează discursurile și progresia tematică în funcție de caracteristici discursive influențate cultural. Astfel, la o lectură atentă, constatăm că se creează, de fapt, mai multe rețele interconectate, care permit reconstituirea principalelor jaloane ale celor mai importante teorii care analizează comunicarea interpersonală și pe cea interculturală.

De altfel, unii termeni (vezi, de pildă, cuplul *conținut/ relație*) sunt analizați în perechi. În alte cazuri, cititorului i se oferă sinonime pentru anumite concepte: *alocutor* este sinonim cu *destinatar* (al mesajului), deși – precizează, pe bună dreptate, autoarea – nu și cu *auditor*.

Nu lipsesc nici echivalentele în limba engleză ale tuturor termenilor definiți.

Pentru a nu încărca inutil expunerea și pentru a ușura lectura, autoarea alege să se refere numai la acele sensuri care servesc scopului urmărit în acest dicționar.

Dintre cei 200 de termeni incluși în dicționar, 153 se referă la comunicarea interpersonală, iar 47 – la cea interculturală. Un exemplu din această ultimă categorie este dubletul *identitate culturală/ interculturală*.

Articolele din dicționar sunt, în primul rând, teoretice. Totuși, atunci când a fost absolut necesar, Ana-Maria Ionescu a inserat și unele exemple, fie proprii (ca cele pentru *anaforă*), fie preluate – desigur, cu indicarea sursei – de la autori cunoscuți. Astfel, pentru *tropi* sunt folosite exemple date de Coșeriu, iar pentru *universalii culturale* sunt preluate exemple de la G. Murdoch.

Sper a fi oferit suficiente argumente care probează utilitatea acestui dicționar în mai multe (sub)domenii ale cercetării umaniste.

De aceea, îl recomand cu căldură spre lectură.

Mariana Neț

A

ACCES

(en. *Acces*)

I. ACCES LA CUVÂNT

(en. *Turn-taking*)

Conceptul, prezent în etnometodologie și în analiza conversației și aflat în strânsă legătură cu acela de *intervenție* (en. *turn/ turn constructional unit – TCU*), a fost introdus de H. Sacks, E. A. Schegloff și G. Jefferson (1974) pentru a desemna procesul prin care un vorbitor își asumă rolul de emițător/ locutor în interacțiune. Gestionarea alternanței luărilor de cuvânt și cooperarea conversațională au la bază o serie de reguli implicite și de elemente cu caracter predictibil, menite să faciliteze transferul rolului de locutor la momentul oportun (en. *transition relevance place – TRP*):

Regula 1.

a. Dacă, în intervenția curentă, locutorul selectează un succesori, atunci, în primul moment oportun (*TRP*), are loc transferul. Locutorul curent își poate selecta succesori printr-o serie de mijloace lingvistice (întrebare, adresare directă) și non-lingvistice (gestică, mimică);

b. Dacă locutorul nu selectează niciun succesori, atunci oricare dintre participanții la interacțiune are dreptul (nu și garanția) de a se autoselecta, prima intervenție ratificând următorul locutor;

c. Dacă emițătorul nu selectează niciun succesori și niciun alt participant la interacțiune nu se autoselectează (*cf.* 1.b.), atunci locutorul poate continua să vorbească (dar nu în mod obligatoriu) până la următorul punct de transfer (*TRP*).

Regula 2. După regula 1(c), la următoarele puncte de transfer (*TRP*), se aplică regula 1 (a-c), până la reușita tranferului de rol, respectiv schimbarea locutorului.

Având numai caracter predictiv, aceste reguli permit identificarea, descrierea și interpretarea suprapunerilor (en. *overlaps*),

întreruperilor (en. *interruptions*), a pauzelor dintre intervenții (en. *gaps*) sau a tăcerilor semnificative (en. *attributable silence*), fenomene obișnuite în conversația autentică.

În cadru instituțional, inițiativa verbală este prestabilită, în funcție de *relațiile de rol* (în continuumul egalitate – inegalitate de putere), de superioritatea obiectivă sau conjuncturală a unui vorbitor și de scopul comunicării. În acest caz, alternanța luărilor de cuvânt este ritualizată și cunoaște un grad mai mare de rigiditate, în comparație cu transferul rolului de locutor din conversația autentică.

Pe lângă mecanismele interacționale ale conversației descrise mai sus, accesul la cuvânt și asumarea rolului de locutor respectă o serie de norme care comprimă presupuzițiile și constrângerile socioculturale ale unei comunități date. Astfel, accesul la cuvânt, durata pauzelor, elementele care indică punctul de transfer, frecvența întreruperilor sau a suprapunerilor pot varia de la o cultură la alta.

Dacă pentru latino-americani pauza dintre intervenții durează aproximativ o fracțiune de secundă, în conversația indienilor nord-americani, pauzele au o durată de două secunde; în vreme ce, în cazul celor dintâi, suprapunerile și întreruperile sunt frecvente, în Japonia, acestea sunt considerate a fi nepoliticoase și nu sunt social acceptate (cf. D. Hymes, 1972; J. Cutting, 2002).

Trompenaars (1993: 68-69) clasifică accesul la cuvânt în funcție de specificul cultural și distinge între tiparul „anglo” (vorbitorii respectă dreptul de acces la cuvânt al celorlalți, nu întrerup, dar nici nu fac pauze mari în conversație); tiparul „oriental” (vorbitorii respectă dreptul de acces la cuvânt al celorlalți, dar pauzele între luările de cuvânt sunt relativ lungi, expresie a considerației față de spusele interlocutorului) și tiparul „latino” (luările de cuvânt sunt de scurtă durată, întreruperile și suprapunerile sunt frecvente): **Vezi și:** *adiacență, analiza conversației, conversație, emițător, etnometodologie, locutor, relație de rol.*

Bibl.: Sacks, Schegloff, Jefferson, 1974; *DSL*, 2001; Hymes, 1972; Cutting, 2002; Trompenaars, 1993; Șerbănescu, 2007.

B

BARIERĂ

I. BARIERĂ CULTURALĂ (en. *Cultural Barrier*)

Fenomen care apare în comunicarea interculturală având la bază o serie de factori precum: diferențe de limbă, diferențe în valorile, credințe și normele culturale, stereotipuri, diferențe comportamentale, diferențe în stilurile de comunicare etc. Acestea pot determina neînțelegeri, evaluări negative, conflicte sau întreruperea comunicării. **Vezi și:** *bariere în comunicare, barieră lingvistică, comunicare interculturală, stereotip cultural, stil comunicativ.*

Bibl.: Spencer-Rodgers, 2002.

II. BARIERE ÎN COMUNICARE (en. *Barriers to Communication*)

Barierile în comunicare, așa cum sunt descrise în studiile dedicate comunicării, reunesc o serie de elemente care împiedică comunicarea la nivel lingvistic (*cf. barieră lingvistică*) cu barierele de natură culturală (*cf. barieră culturală*) și cu acelea care privesc strict contextul situațional al comunicării.

După Vasile Tran și Irina Stănciugelu (2001, *apud* Lesenciuc 2017: 24), *barierele în comunicare* se clasifică astfel:

1. Bariere de concepție: privitoare la emițător (preexistența presupunerilor, exprimarea cu stângăcie a mesajului, rutina în comunicare); privitoare la receptor (presupunerile, lipsa de atenție și interes, concluziile grăbite, rutina în comunicare); privitoare la poziția emițătorului și receptorului în comunicare (imaginea pe care interlocutorii o au cu privire la ceilalți, perspectivele diferite ale celor doi despre tema comunicării, intențiile și sentimentele diferite ale acestora);

2. Bariere de mediu: de natură tehnică (bruiaj, poluare fonică, suport tehnic necorespunzător); de natură psihosocială (climat necorespunzător, teamă);

3. Bariere de limbaj (semnificații diferite atribuite cuvintelor și expresiilor, dificultăți în exprimare, exprimare ambiguă, limbaj prolix ș.a.). **Vezi și:** *barieră culturală, barieră lingvistică.*

Bibl.: Tran, Stănciugelu, 2001; Lesenciuc, 2017.

III. BARIERĂ LINGVISTICĂ

(en. *Language Barrier*)

În sociolingvistică, blocaje în comunicare apărute ca urmare a diferențelor dialectale în cadrul unei limbi sau a unei comunități lingvistice, a folosirii argoului și jargonului sau din cauza unor aspecte care țin de diferențe de ierarhie socială, de inegalitate de putere, cu efecte asupra competenței de comunicare a vorbitorilor. După unii autori, în sfera termenului se înscriu și o serie de impedimente, rezultate ale unor tulburărilor de vorbire (bâlbâială, dislexie etc). **Vezi și:** *argou, barieră culturală, competență comunicativă (pragmatică), jargon.*

Bibl.: Shannon, Weaver, 1963; Spencer-Rodgers, 2002.